

Úvodník:

Dohořívá léto. V planých růžích řevaví už jen zbytky ostrého slunce a šipinky se boulí do ostrých kytic. V Dinotici teď bývají nízká rána, z mlhy se věci a místa teprve proklovávají do svých známých obrysů díky ještě ostrému slunci. A verše! Kolik jich teď chodí okolo. Můj malý budoucí Metoděj už se neodbytně hlásí o slovo a nedej bože ho v noci jen trochu ťuknout, břicho se okamžitě vyboulí – Už su tu!

Ale! Kradou se trnky. Ve velkém! Po dlouhé době jsme chtěli aj my z těch pár stromů sbírat, dvě štamprle už jsme nasbírali, ale když jsem přijeli další týden – trnky pryč. Je pravda, že zloděj byl zkušený ovocnář, ani halúzka nebyla zohlá, natož pak zlomená, ale gořalka letos nebude, aspoň u nás.

Zato D. je na tom dobře, nechal si spravit sud: „S předpokladem, že se do něho v budoucnu bude něco dávat.“ A prej se i dává, trnek se letos urodilo, a jestli neopadaly...

Chystáme teď – já, D., P., a M. M. – sbírku poezie Jana Válka. Mnohokrát jsem měl jasný pocit neblahého svědění na řiti, jako že mě do ní zhůry Jan kope, ale bylo to, aspoň myslím, v dobrém. Dohadujeme se, mnohdy už nejenom U Magistra, ale stále častěji v knihkupectví, o tvaru písma a výběru veršů a – je dobře, že to děláme spolu. My, co se známe a my, co jsme znali Jana.

A tak i Texty: my, co se známe, a my, co jsme zůstali (bohudík) spolu, aspoň někdy, aspoň v pátek, aspoň do pěti, než začne hokej nebo odjede bystřický autobus...

Jakub Chrobák

poezie • próza • kritiky • recenze

redakce.weles@centrum.cz
<http://www.welesrevue.cz>

Obsah:

úvodník

Jakub Chrobák: ___2

poezie

Vojtěch Kučera: * * * ___12_13

Martin Stöhr: * * * ___26_27

próza

Simona Šípová: Pobehlica
zbehlá ___15,18_22

Tomáš Martinec: Saxofonista ___28_29

překlad

Kazuo Ishiguro: ___4_11

Petr Reading: * * * ___14

Ester Szakácsová: Jakkoliv napíšu ___22

comics

Michal Jareš: ___16_17

glosy

Mojmír Trávníček: Báseň jako žánr
zpravodajský ___23_25

Andrea Lněničková-Chrobáková: Existuje
zodpovědnost historika vůči
čtenáři? ___30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
<http://kotrla.com>
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 42, ročník XI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor
Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E
13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>
Nevyžádané texty nevracíme ani neelektrujeme.

KAZUO ISHIKURO

Rodinná večeře

Ježík je ryba lovená u tichomořských břehů Japonska. Pro mě měla zvláštní význam od té doby, kdy po snědení jedné z nich zemřela má matka. Jed je uložen v pohlavních žlázách, ve dvou křehkých váčcích. Během přípravy musí být váčky opatrně odstraněny, neboť sebemenší nešikovnost má za následek únik jedu do žil. Naneštěstí není snadné poznat, zda byl tento zákrok proveden úspěšně, nebo ne. Jako zkouška slouží jaksi až sama konzumace.

Otrava jedem ježíka je hrozně bolestivá a téměř vždy smrtelná. Pokud oběť rybu povečeří, zastihne ji bolest obvykle během spánku. Několik hodin se svíjí v agonii a do rána zemře. V Japonsku začala být ryba po válce nesmírně oblíbená. Než byla v této souvislosti vydána přísná nařízení, bývalo v módě provést riskantní vykuchání ve vlastní kuchyni a pak sezvat sousedy a přátele na hostinu.

V době, kdy matka zemřela, jsem žil v Kalifornii. Můj vztah s rodiči se před tím stal poněkud napjatým, takže jsem se o okolnostech její smrti dozvěděl, až když jsem se o dva roky později vrátil do Tokia. Jak se zdá, předtím vždy matka ježíka odmítala, ale při té jediné příležitosti udělala výjimku, protože ji pozval starý spolužák a ona ho nechtěla urazit. Tyto podrobnosti mi sdělil otec po cestě z letiště do svého domu ve čtvrti Kamakura. Když jsme tam konečně dorazili, slunný podzimní den se chýlil ke konci.

„Jedl jsi něco v letadle?“ zeptal se otec. Seděli jsme na rohožemi pokryté podlaze obývacího pokoje.

„Dostali jsme malé občerstvení.“

„Určitě máš hlad. Najíme se, hned jak se vrátí Kikuko.“

Můj otec byl impozantně vyhlížející muž s kamennou čelistí a zlostným černým obočím. S odstupem času mě napadá, že se hodně podobal Čou En-lajovi, ačkoli on by si takového srovnání necenil, neboť byl mimořádně hrdý na pravou samurajskou krev, která v naší rodině kolovala. Celé jeho vystupování zrovna nepodporovalo uvolněnou konverzaci; příliš jí nepomáhal ani jeho podivný zvyk vyslovovat každou poznámku, jako by byla závěrečná. Vlastně se mi, když jsem tam toho podveče-
ra seděl naproti němu, vybavila vzpomínka na to, jak mě v dětství několikrát zpohlavkoval, protože jsem „tlachal jako nějaká stará bába“. Náš rozhovor byl tak od mého příletu nevyhnutelně přerušován dlouhými odmlkami.

„Mrzí mě, co jsem slyšel o firmě,“ řekl jsem po tom, co nějakou dobu žádný z nás nepromluvil. Vážně přikývl.

„Ve skutečnosti nezůstalo jen u toho,“ řekl. „Po krachu firmy se Watanabe zabil. Nedokázal s tou hanbou žít.“

„Chápu.“

„Pracovali jsme spolu sedmnáct let. Byl to zásadový a čestný muž. Velice jsem si ho vážil.“

„Začneš znovu obchodovat?“

„Jsem – na odpočinku. A taky jsem už moc starý na to, abych se pouštěl do nových podniků. Obchod se dnes tak změnil. Jak obchodujeme s cizinci. Jak se teď všechno dělá podle nich. Nechápu, jak to mohlo dojít až sem. Ani Watanabe to nechápal.“ Vzdychl. „Čestný člověk. Zásadový.“

Z obývacího pokoje byl výhled do zahrady. Z místa, kde jsem seděl, jsem dokázal rozeznat starou studnu, kterou jsem v dětství považoval za strašidelnou. Skrze husté listoví ji bylo sotva vidět. Slunce kleslo níž a většina zahrady upadla do stínu.

„V každém případě jsem rád, že ses rozhodl vrátit,“ řekl otec. „Doufám, že to nebude jenom krátká návštěva.“

„Ještě nevím, co podniknu.“

„Co se mě týče, jsem připraven na to, co bylo, zapomenout. Také tvoje matka byla kdykoli ochotná přivítat tě zpátky – jakkoli ji tvé jednání pohněvalo.“

„Cením si tvého postoje.“

„Teď věřím, žeš to nemyslel nijak zle,“ pokračoval můj otec. „Dostal ses prostě pod špatný – vliv. Tak jako mnozí jiní.“

„Asi bychom na to měli opravdu zapomenout.“

„Jak si přeješ. Ještě trochu čaje?“

V tu chvíli zazněl domem dívčí hlas.

„Konečně.“ Otec se postavil. „Kikuko přišla.“

Přes věkový rozdíl jsme si s mou sestrou byli odjakživa blízcí. To, že mě zase vidí, ji asi nadmíru rozrušilo a chvíli se jen nervózně pochichtávala. Poněkud se utišila, když se otec začal vyptávat na Ósaku a na univerzitu. Dávala mu krátké, formální odpovědi. Pak se zase ona zeptala na něco mě, ale zdálo se, že ji svazuje strach, že by nás její otázky mohly přivést k choulostivým tématům. Po chvíli se rozhovor stal ještě řidším než před sestřiným příchodem. Pak se můj otec zvedl a řekl: „Měl bych připravit večeři. Odpusť, prosím, že se musím zabývat takovými věcmi. Kikuko se o tebe postará.“

Když odešel z místnosti, sestra se očividně uvolnila. Několik minut volně klábosila o svých kamarádech v Ósace a o přednáškách na univerzitě. Pak naprosto nečekaně rozhodla, že se projdeme

po zahradě a vyšla na verandu. Obuli jsme si slaměné sandály, které stály podél zábradlí, a vstoupili jsme do zahrady. Už se skoro setmělo.

„Už půl hodiny mám šílenou chuť si zakouřit,“ řekla a zapalovala si přitom cigaretu.

„Tak proč sis nezakouřila?“

Udělal nenápadný posuněk směrem k domu a pak se rošťácky zašklebila.

„Ach tak.“

„A víš, co je nového? Mám kluka.“

„Vážně?“

„Jenom si lámu hlavu s tím, co dál. Ještě jsem se nerozhodla.“

„To je docela pochopitelné.“

„On totiž plánuje, že pojedede do Ameriky a chce, abych s ním odjela, hned jak skončím školu.“

„Rozumím. A ty chceš do Ameriky?“

„Jestli opravdu pojedem, budeme stopovat.“ Kikuko mi před obličejem zamávala palcem. „Lidi říkají, že je to nebezpečné, ale já jsem to zkusila v Ósace a je to fajn.“

„Aha. A čím si tedy nejsi jistá?“

Kráčeli jsme po úzké pěšině, která se vinula mezi keři a končila u staré studny. Kikuko zatím vytrvale a se zbytečnou teatrálností potahovala z cigarety.

„Vlastně mám teď v Ósace hodně přátel. Mám to tam ráda. Nevím, jestli chci všechny už teď opustit. A Šúiči - mám ho ráda, ale nejsem si jistá, jestli s ním chci trávit tolik času. Rozumíš, jak to myslím?“

„Dokonale.“

Znovu se zašklebila a hopsala přede mnou dál, dokud se nedostala ke studni. „Vzpomínáš?“ zeptala se, když jsem k ní došel, „jak jsi říkával, že je tahle studna strašidelná?“ Oba jsme hleděli přes okraj.

„Matka mi vždycky říkala, že to byla ta stařena z obchodu se zeleninou, koho jsi tenkrát v noci viděl,“ řekla. „Ale já jsem jí nikdy nevěřila a nikdy jsem se sem neodvážila sama.“

„Mě to taky říkávala. Jednou dokonce prohlásila, že se jí ta stará žena přiznala, že ten duch byla ona. Nejspíš si přes naši zahradu zkracovala cestu. Řekl bych, že přelézt tyhle zdi jí muselo stát hodně námahy.“

Kikuko se uchichtla. Pak se otočila zády ke studni a rozhlédla se po zahradě.

„Matka ti ve skutečnosti nedávala žádnou vinu, abys věděl,“ řekla jiným hlasem. Mlčel jsem. „Vždycky mi říkávala, že to byla její vina, její a otcova, že tě správně nevychovali. Vysvětlovala mi, o kolik byli se mnou opatrnější, a proto prý jsem taky tak hod-

ná.“ Vzhledla a na tváři se jí znovu objevil ten rošťácký úsměv.

„Chudák matka.“

„Ano, chudák matka.“

„Vrátíš se do Kalifornie?“

„Nevím. Ještě se uvidí.“

„Co se s ní stalo, myslím s Vicki?“

„To už skončilo,“ řekl jsem. „V Kalifornii už mě nic nedrželo.“

„Myslíš, že bych tam měla jet?“

„A proč ne? Nevím. Třeba se ti tam bude líbit.“

Pohlédl jsem směrem k domu. „Asi bychom už měli jít dovnitř. Otec možná bude potřebovat pomoc s večeří.“

Ale moje sestra už zase nakukovala do studny. „Žádné duchy nevidím,“ řekla. Její hlas zazněl malou ozvěnou.

„Vzal otce hodně krach firmy?“

„Já nevím. Na něm nikdy nic nepoznáš.“ Pak se náhle napřímila a obrátila se ke mně. „Pověděl ti o starém Watanabovi? O tom, co udělal?“

„Řekl mi, že spáchal sebevraždu.“

„No jo, ale to není všechno. Vzal s sebou celou svou rodinu. Ženu i svoje dvě holčičky.“

„Opravdu?“

„Ty dvě nádherné malé holčičky. Když všechny spaly, pustil jim plyn a rozpáral si břicho kuchyňským nožem.“

„Ano, otec říkal, že Watanabe byl zásadový muž.“

„Normální blázen.“ Sestra se otočila ke studni.

„Dávej pozor, ať tam nespadneš.“

„Žádné duchy nevidím,“ řekla. „Celou dobu jsi mi lhal.“

„Ale já jsme přece nikdy neříkal, že žijí uvnitř ve studni.“

„A kde teda?“

Oba jsme se rozhlédli po stromech a keřích. Denní svěžlo v zahradě zatím hodně zesláblo. Nakonec jsem ukázal k malé mýtině nějakých deset metrů od nás.

„Přesně tamhle jsem to viděl. Přesně tam.“ Upřeně jsme na to místo hleděli.

„Jak vypadal?“

„Neviděl jsem moc dobře. Byla tma.“

„Ale něco jsi přece vidět musel.“

„Byla to stařena. Prostě tam jen stála a dívala se na mě.“

Zírali jsme na to místo jako hypnotizovaní.

„Měla na sobě bílé kimono,“ řekl jsem. „Vlasy měla malinko rozčuchané. Trochu pofukovalo.“

Kikuko mě štouchla loktem do paže. „Mlč, pro-

sím tě. Už se mě zase snažíš vyděsit.“ Zašlápla zbytek cigarety a pak ji chvíli se zmateným výrazem pozorovala. Nahrnula na ni nohou trochu borového jehličí a znovu mi předvedla svůj rošťácký úsměv.

„Pojďme se kouknout, jestli je už hotová večeře,“ řekla. Otce jsme našli v kuchyni. Vrhla na nás letmý pohled, pak pokračoval v tom, co právě dělal.

„Od té doby, co musí hospodařit sám, stal se z otce hotový mistr kuchař,“ řekla Kikuko se smíchem. Otec se obrátil a ledově na ni pohlédl.

„To není nic, na co jsem hrdý,“ řekl. „Kikuko, pojď mi pomoci.“

Sestra se chvíli nepohnula. Pak vykročila a sáhla po zástěře, která visela na zásuvce.

„Teď už je třeba jen uvařit tuhle zeleninu,“ řekl jí. „Na zbytek stačí dohlédnout.“ Pak vzhlédl a několik vteřin si mě podivně měřil. „Předpokládám, že se chceš porozhlédnout po domě,“ řekl nakonec. Odložil jídelní hůlky, které předtím držel. „Je to doba, cos ho viděl naposled.“

Když jsme odcházeli z místnosti, pohlédl jsem na Kikuko, byla však obrácená zády.

„Je to hodná dívka,“ řekl otec tiše.

Následoval jsem ho z pokoje do pokoje. Úplně jsem zapomněl, jak je dům veliký. Odsunula se přepážka a objevila se další místnost. Pokoje však byly děsivě prázdné. V jednom z nich se nerozsvítila světla, zírali jsme na holé stěny a rohože jen v mdlém světle, které přicházelo oknem.

„Tehle dům je příliš velký na to, aby v něm žil člověk sám,“ řekl otec. „Většina pokojů teď nemá žádné využití.“

Nakonec však otec otevřel dveře do pokoje plného knih a papírů. Stály tu vázy s květinami a na stěnách visely obrazy. Pak jsem si všiml něčeho na nízkém stolku v rohu. Přišel jsem blíž a spatřil umělohmotný model bitevní lodi, jaké si stavějí děti. Byl položen na nějakých novinách; kolem se povalovaly různé součástky z šedého plastiku.

Otec se zasmál. Přistoupil ke stolku a zvedl model.

„Od té doby, co se firma položila,“ řekl, „mám trochu víc času.“ Opět se zasmál, dost podivně.

„To je zvláštní,“ řekl jsem. „Měl jsi vždycky tolik práce.“

„Možná až moc.“ Podíval se na mě a lehce se usmál. „Možná jsem měl být pozornější otec.“

Zasmál jsme se. Nepřestával si prohlížet svou bitevní loď. Potom vzhlédl. „Původně jsem ti to nechtěl říct, ale asi bude nejlepší, když to udělám. Mám za to, že smrt tvé matky nebyla nehoda. Měla moc starostí. A prožila hodně zklamání.“

Oba jsme hleděli na plastickou loď.

„Matka jistě nečekala, že tady budu žít navěky,“ řekl jsem.

„Zřejmě mi nerozumíš. Nechápeš, jaké to je pro některé rodiče. Nejenže musí ztratit své děti, musí je ztratit kvůli věcem, kterým nerozumí.“ Otáčel lodí v prstech. „Tyhle dělové čluny jsem mohl lépe přilepit, nemyslíš?“

„Možná. Myslím, že je pěkná.“

„Za války jsem nějaký čas sloužil na lodi jako je tato. Ale vždycky jsem toužil dostat se k letectvu. Uvažoval jsem takhle: když tvoji loď zasáhne nepřítel, jediné, co můžeš dělat, je plácát sebou ve vodě a čekat, až ti někdo hodí záchranné lano. Ale v letadle – inu – tam vždycky ještě zbývala poslední zbraň.“ Položil model zpátky na stůl. „Ty zřejmě nevěříš ve válku.“

„Ani ne.“

Rozhlédl se po pokoji. „Večeře už by měla být hotová,“ řekl. „Jistě máš hlad.“

Večeře na nás čekala v matně osvětleném pokoji vedle kuchyně. Jediný zdroj světla představovala velká lucerna, která visela nad stolem a zbytek místnosti uvrhala do stínu. Než jsme se pustili do jídla, jeden druhému jsme se uklonili.

Moc se nemluvilo. Když jsem cosi zdvořile poznamenal o jídle, Kikuko se uchichtla. Vypadalo to, že se jí vrátila její dřívější nervozita. Otec nepromluvil několik minut. Nakonec řekl: „Musí ti to připadat zvláštní, být zpátky v Japonsku.“

„Ano, je to trochu zvláštní.“

„Asi už lituješ, že jsi odjel z Ameriky.“

„Trochu. Ale nijak zvlášť. Moc jsem tam toho nenechal. Jen pár prázdných pokojů.“

„Hm.“

Pohlédl jsem přes stůl. V tom šeru vypadal otcův obličej kamenně a hrozivě. Jedli jsme dál mlčky.

Pak můj zrak padl na něco na konci pokoje. Nejdřív jsem pokračoval v jídle, pak se mi zastavily ruce. Otec i sestra si toho všimli a pohlédli na mě. Přes otcovo rameno jsem dál upřeně hleděl do tmy.

„Kdo je to tam na té fotografii?“

„Které?“ Otec se potočil a sledoval můj pohled.

„Na té úplně dole. Ta stará žena v bílém kimonu.“

Otec odložil hůlky. Podíval se nejdřív na fotografii, pak na mě.

„Tvoje matka.“ Jeho hlas zněl velmi ostře.

„Copak nepoznáš svou vlastní matku?“

„Tak matka. Víš, je tu tma a špatně vidím...“

Několik vteřin nikdo nepromluvil, potom Kikuko

vstala. Sundala fotografii ze stěny, vrátila se ke stolu a podala mi ji.

„Vypadá mnohem starší,“ řekl jsem.

„Ten snímek byl pořízen kráče před její smrtí,“ řekl otec.

„Je tu tma. Neviděl jsem ji dobře.“

Zvedl jsem oči a všiml si, že otec natahuje ruku. Odevzdal jsem mu fotografii. Pozorně se na ni zadíval, pak ji předal Kikuko. Má sestra ještě jednou vstala a vrátila snímek na zeď. Ve středu stolu zůstal velký hrnec s pokličkou. Když se Kikuko znovu usadila, otec se k němu natáhl a pokličku zvedl. Z hrnce se vyhnul oblak páry a v prstencích stoupal k lucemně. Otec postrčil hrnec směrem ke mně.

„Určitě máš ještě hlad,“ řekl. Jedna strana jeho obličeje se ztrácela ve stínu.

„Děkuju ti.“ Natáhl jsem se pro hůlky. Pára byla téměř horoucí. „Co je to?“

„Ryba.“

„Hezky to voní.“

V polévce ležely proužky rybího masa stočené skoro do kuliček. Jednu jsem vylovil a přenesl ji do své misky.

„Posluž si. Je toho dost.“

„Děkuji.“ Vzal jsem si ještě trochu a postrčil hrnec k otci. Sledoval jsem, jak si dává několik kousků do misky. Potom jsme se oba dívali, jak se obsluhuje Kikuko.

Otec se lehce uklonil. „Jistě máš hlad,“ řekl opět. Vložil si trochu ryby do úst a začal jíst. Pak jsem si i já vybral kousek a strčil si ho do pusy. Byl jemný, úplně se mi rozplýval na jazyku.

„Je to moc dobré,“ řekl jsem. „Co je to?“

„Prostě ryba.“

„Je moc dobrá.“

Všichni tři jsme jedli mlčky. Uplynulo několik minut.

„Dáš si ještě trochu?“

„Je toho dost?“

„Je toho spousta pro nás pro všechny.“ Otec zvedl pokličku a z hrnce se ještě jednou vyvalila pára. Všichni jsme se natáhli do hrnce a posloužili si.

„Tumáš,“ řekl jsem otci. „Zbyl na tebe poslední kousek.“

„Děkuji.“

Když jsme dojedli, otec si protáhl ruce a spokojeně zív.

„Kikuko,“ řekl. „Uvař konvici čaje, prosím.“

Sestra na něho pohlédla, pak bez odpovědi odešla z místnosti. Otec vstal.

„Pojďme do druhého pokoje. Je tady dost teplo.“ Postavil jsem se a následoval otce do obývacího pokoje. Velké posuvné okno tam zůstalo celou

dobu otevřeno, takže se pokoj naplnil svěžím vzduchem ze zahrady. Chvilí jsme seděli potichu.

„Otče,“ řekl jsem nakonec.

„Ano?“

„Kikuko mi řekla, že Watanabe-san s sebou vzal celou svou rodinu.“

Otec sklopil oči a přikývl. Několik okamžiků se zdál být hluboce zamyšlen. „Watanabe byl velmi oddán své práci,“ řekl konečně. „Krach firmy pro něho znamenal velkou ránu. Obávám se, že to zřejmě oslabilo jeho soudnost.“

„Myslíš tedy, že to, co udělal – že to byla chyba?“

„Ale samozřejmě! Díváš se na to snad jinak?“

„Ne, ne. Ovšemže ne.“

„Práce není jediná věc na světě.“

„Ano.“

Znovu jsme umkli. Ze zahrady se ozýval cvrkot sarančat. Pohlédl jsem do tmy. Studna už nebyla vidět.

„Co myslíš, že budeš teď dělat?“ zeptal se otec. „Pobudeš chvíli v Japonsku?“

„Abych byl upřímný, tak daleko jsem ještě nepřemýšlel.“

„Kdybys chtěl zůstat tady, myslím v tomto domě, budeš srdečně vítán. Totiž, jestli ti nebude vadit bydlet se starcem.“

„Děkuji ti. Musím si to ještě nechat projít hlavou.“

„Ovšem,“ řekl otec, „tento dům je teď tak ponurý. Bezpochyby se co nevidět vrátíš do Ameriky.“

„Možná. Ještě nevím.“

„Určitě se tam vrátíš.“

Nějakou dobu se zdálo, že otec zkoumá hřbet svých rukou. Potom vzhlédl a vzdychl.

„Kikuko má příští jaro dokončit školu,“ řekl. „Třeba se potom bude chtít vrátit domů. Je to hodná dívka.“

„Třeba ano.“

„Pak bude líp.“

„Ano, jsem si jist, že bude.“

Opět jsme zmlkli a čekali jsme, až Kikuko přinese čaj.

Přeložil Milan Orálek

Kazuo Ishiguro patří k nejznámějším britským romanopiscům současnosti. Narodil se roku 1954 v Nagasaki. V pěti letech odešel s rodiči do Británie, kde žije dosud. Píše anglicky. Česky vyšly jeho romány *Soumrak dne* (orig. 1989), *Malíř pomíjivého světa* (orig. 1986) a zcela nedávno *Když jsme byli sirotci* (orig. 2000).

VOJTĚCH KUČERA

Za nocí

Za nocí plných přeplněných lůžek
Za nocí pošlapaných knih
A mrakodrapů
Za nocí kdy hlava padá do tmy slova
Kdy lampy spí kdy zbývá
 Již tisíckrát se zdálo že přijde
 Již tisíckrát Již tisíckrát
 A listí létalo ulicemi
 A vítr práskal bičem stěn
(okenní římsy rodily stíny
okapy zpívaly to věčné
dost bylo vzývání
dost bylo smíchu)
 Již tisíckrát Již tisíckrát
 Hvízdala meluzína svou píseň
 A na dlažbě předměstí ustaly kroky

...

Za nocí kdy hlava padá do tmy slova
Kdy lampy spí kdy zbývá
Jen jednou smíme pohlédnout na nebe a říci
 Ty jediné
 Vytrhneš slzy našich očí
 Ty jediné
 Nenávidíš naši zem
 Ty jediné
 Kradeš nám naše hvězdy
 Naše ruce náš dech

Jen jednou smíme pohlédnout na nebe a říci
 TY JEDINÉ

Nejdřív se chvástala

Kdyby odešla po vlastních
Mohlo by se alespoň říct
Že pije jako člověk
Nejdřív se chvástala že manžel
Odjel na týden do Německa
Seděla v koutě a házela do sebe
Jedno za druhým
Nakonec z ní vylezlo
Prý kolik jí dají za vraždu
V sebeobraně
Museli ji odtamtud odnášet čtyři
Ani do taxíku ji nechtěli vzít
Jak byla zřízená
Kloudného slova by se v ní
Nedořezal

Vítání jara

Prcháme k paprskům jarního slunce
Opilí davem osleplí tmou
Prcháme k nim
 těm chřtánům moci
 šilným plamenům nebe
 těm růžím
 Vítězům

Nastavit těla a hořet
Ty ruce Ty nohy Hrud'
 Plameny zní

Nastavit –
Žádat odpuštění

My nic My nic To Zima
My nic To Zima trávila města
Prý sníh dětem
A loukám klid
To ona dávala muže (NEVĚŘÍM)
To ona dávala ženy (NEVĚŘÍM)
Ta mrcha Ta nevděčnice
Prosila Prosila vody
 vrátila led
Prosila pole
 sežral je mráz
Prosila těla
 vzala je smrt
My nic My nic To Ona

Prcháme k paprskům jarního slunce
 a Noc zmateně zírání
 a Noc zmateně zírání
 Plameny zní

Prý zítra

Voda už stoupla nejmíň o půl metru
Museli jsme vynosit postele
Koberce i obraz Panenky Marie
V životě bych neřekla
Že tady někdy bude takhle pršet
Venku jsme stáli až do večera
Peřiny mezitím promokly
Peří žluklo
Mohli jsme ho rovnou vyhodit
Nakonec místo hasičů přijelo nějaké auto
Že to máme nanosit zase zpátky
Prý zítra už bude dobře

Vojtěch Kučera (1975, Třinec) – Vystudoval geografii na MU v Brně. Vydal básnické sbírky *Samomluvy* a *A hudba?* Uvedené básně vznikly v roce 1994.

PETER READING

Veracruz

Na kraji vesnice
průzračná řeka
(*chicos* cákají, vřískají)
byli jsme zasypáni
rybaříky – pruhoprsý,
zelený, obojkový, amazonský...

všichni oslavují
pivo a sůl a limetky

Močály

Na centimetr čtvereční jsou stovky
šklebících se aligátořích čelistí,
které chroupají dvě stopy velké sumce.

To *neuspěchané* křupání
se vrací v děsivých nočních mūrách.

Středověká

Radostný čas
a ptačí zpěv,
když léto končí

Najednou vichr řve
sníh studí
noc nemá konce

a já, kající, k
jsem melancholický,
truchlím a hladovím.

Mnemotechnická

Vždycky když cítím
Pont l'Évêque, vybavím
si tvou kundu, Carolyn.

Z angličtiny přeložil Michal Jareš

Přeloženo ze sbírky Negr. (*Ob.* = zkratka z *Obituary*, tedy *Nekrolog*), která vyšla v roce 1999 v britském nakladatelství Bloodaxe Books.

OBRÁCENÁ STRANA MĚSÍCE
<http://www.obracena-strana-mesice.cz/>

SIMONA ŠIPOVÁ

Pobehlica zbehlá

S prichádzajúcou jarou každoročne do môjho tela prichádza vlna takzvaných jarných hormónov. A tie medzi sebou bojujú. A tento boj so sebou prináša situácie, na ktoré sa nedá tak ľahko zabudnúť. Aj keď na ne dlho nemyslím, tá vôňa, ktorá prichádza s jarou, mi ich pripomenie. No túto jar som sa rozhodla vymazať spomienky z hlavy a myslieť do budúcnosti. Túto jar som privítala s čistou myslou. A s mojím drahým priateľom Dušanom. Bola som šialene zamilovaná. Už 365 dní. A zo dňa na deň viac. Zrazu som akási energickejšia, plná elánu a chuti do života. A zároveň mi je jasné, že toto obdobie spokojnosti, keď ma dokonca teší chodiť do školy a všetko sa mi vidí byť lepšie a krajšie a znesiteľnejšie, nepotrvá večne. Dávam si tak štyri týždne.

Sobotný večer sme trávili výnimočne v spoločnosti. Čím sme spolu dlhšie, tým sme väčší domasedi. Len sa váľame v posteli, krmíme sa dobrotami a rozprávame sa. Bola som rada, že konečne niekam vypadnem a vyšantím sa ako kedysi. Veď pozvanie na párty so živou kapelou v obývačke sa neodmieta. Zvlášť nie, ak je to párty u dobrého priateľa. Nepamätám si, k akej príležitosti sa tá akcia konala, ak sa vôbec k nejakej konala. Bola to šanca aspoň na chvíľku zmeniť ten (príjemný) stereotyp, v ktorom žijeme a zabaviť sa s ľuďmi, ktorých máme radi. Dušan bol šofér, ja som sa chystala opiť. Vílo nám otvoril dvere. Vílo je skvelý kamarát. Poznáme sa asi od trinástich rokov, prežili sme spolu pubertálny vek a nikdy (ani v alkoholickom ošiali), sme spolu nič nemali. Takým ľuďom sa hovorí skutoční kamaráti. Nie že by Vílo nebol fešák, ale až príliš dobre sa poznáme na to, aby sme sa do seba mohli zaľúbiť. V predsieni som vyfasovala bavoráka a bola som vypustená do neviazanej zábavy. Dušan stál vedľa mňa, spoločne sme sa obzerali, kto to tu vlastne je a čakali na Víla, ktorý kamsi odbehol. Keď prišiel, nebol sám... No nie, konečne má babu! Najprv ju hodnotím kritickým okom ženy, potom s Vílovou voľbou súhlasím. Zoznámí nás. Je milá, až priveľmi. Neznášam dievčatá, ktoré sa stále a na každého usmievajú. Pripadá mi to umelé. Alebo zo mňa hovorí závisť? V každom prípade mi prekáža, že Dušan na nej ide oči nechať. Chcela vojnu, má ju mať! Beriem Víla pod pazuchu a odvádzam ho k provizórnemu baru. „Dva bavoráky,“ poviem akejsi pätnástročnej pipke, ktorá v kuchyni nalieva zrejme za pár práskov alebo po-

-- / . / . - . . / . . // -- / . - . . /
 . - / - . . / . . // . - . . . / . - . - /
 . / - . - / . - . . / . - / - . . / . - /
 - / . / . - . . / . //

(1)

- . / . - // - . . . / . - / - . - . /
 . - / - / . / - . - // . . - / . - /
 - - // - . . / - - //

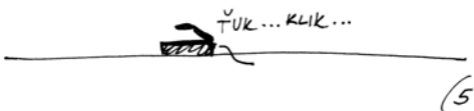
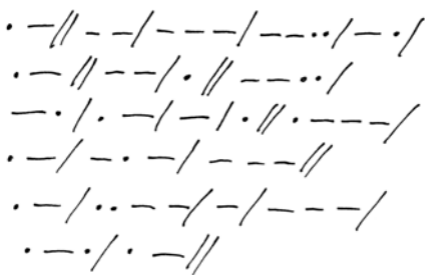
(2)

- . / . / - . - . / - - //
 . - - - / . / - . . / - . / - - - /
 - . . / . . - / . . . / . . . / . . /
 / - - - //

(3)

© Michal Jareš

...BOŽE, TYHLE TA'BORŮY...

POKRAČOVÁNÍ PĚŠTĚ

hár piva, pozriem sa poháriku na dno (okom nazriem do slamky) a začínam VÍla vyzvedat: „Kde si k nej prišiel? Čo to je vlastne zač? Odkiaľ je? Ako dlho ste spolu? Podrobnosti!“ A tak sa ich dozvedám. Zoznámil ich VÍlov spolužiak zo strednej, je z akéhosi zapadákov, sú spolu necelý týždeň. Chce vedieť môj názor, vravím, že je kladný. Bodaj by nie, mrkla som očkom po miestnosti a Dušan už sedí sám. Pri bare sme tie drinky exli a rýchlo si objednali ďalšie. Už sa teším na to moje divadlo. Keď to takto pôjde ďalej, na smrť sa tu spijem a cestou domov budem Dušanovi kňučať do ucha, že mám črevnú chrípku alebo mi niekto niečo nasypal do pitia. Ešte neviem, čo z toho. To závisí od momentálneho pocitu. Sadám si mu na koleno a on v domnení, že mám stále prvý pohárik, ma objíma okolo pliec. V obývačke sa skákalo a tancovalo, zdalo sa mi to nebezpečné a trápne. Domáce párty sú zväčša trápne, ale len pokiaľ sa všetci neopijú a nezmenia ju na swingersparty. Išla som si von pofajčiť z vodnej fajky a porozprávať sa so starými známymi. Popri tom som jedným okom dávala pozor na Karolínu, novú lásku starého VÍla. Tiahla sa všade za ním, asi nikoho iného nepoznala. Keď sa s ňou dal niekto do reči, správala sa k nemu až mimoriadne dôverčivo. Bola mi tým podozrivá. Dobila by som ju, keby VÍlovi ublížila. Na kamošov si dávam pozor. Keď mi zmizla z dohľadu, odplížila som sa do obývačky, akože za Dušanom. Stala som si vedľa neho, vášnivo diskutoval s VÍlovým bratancom Ivom o nejakom novom hlúpom nezničiteľnom víruse, ktorý je nočnou morou ich zbytočnosťami prepchanými počítačmi. Nikde som ju nevidela. Zrazu ma niekto chytil okolo pása a zdvihol do výšky. Karolína. Až teraz som si všimla, že je viac opitá než ja. Chytila ma za plecia a skákala so mnou. Odsákali sme spolu k baru na panáka a dali sa do reči. Bola fajn. Aj keď opité baby si spolu vždy rozumejú, nech už majú akékoľvek povahy. Chalani nás odtrhli až nad ráno. Karolína zostávala na noc u VÍla, mňa naložil Dušan do auta. „Tak čo, je fajn tá jeho baba?“ „Je skvelá, konečne si našiel poriadnu ženskú,“ chválím svoju novú známu. Vlepila som svojmu drahému mľaskavý bozk na líce, on ho opätoval oveľa dlhším. Dych mu ešte voňal cigaretou, vdychovala som tú zvláštnu vôňu s privretými viečkami. Milujem jeho teplý dych. Túto noc sme k sebe zaspávali otočení tvármi. A ja som mala nos takmer ponorený v jeho ústach.

Po zobudení som si našla na displeji esemesku. Od Karolíny. Fuu, prekvapivo ma to príliš nepotešilo. Dobré, možno som sa k nej večer správala priveľmi priateľsky, ale nezvyknem dôverovať ľuďom po jedinom opileckom rozhovore. Obzvlášť nie

dievčatám. Možno je čas zmeniť postoj. „No čo sa čuduješ, chce zapadnúť aj medzi Vílových kamarátov, veď ju zober niekam na pivo,“ radil mi môj drahý. Pozvala som ju teda večer do kaviarne. Mala som trochu obavy, či si s ňou budem mať čo povedať. Je iné debatovať s niekým opitý, a debatovať s niekým za triezva. Ale môj strach bol zbytočný. S Karolínou som konverzáciu nadviazala veľmi ľahko, až neuveriteľne ľahko. Klebetili sme spolu do polnoci, kým ma Dušan nevolal domov. Ale vtedy už Karolíne ušiel posledný autobus. Ponúkla som jej nocľah. Na moje prekvapenie bol Dušan taký ochotný, že sa ponúkol odviezť ju domov. Čudovala som sa. „Nie je mi príjemné, aby cudzia baba spala u nás. Vôbec ju nepoznáš, ešte by niečo zobrala,“ vysvetľoval mi cestou späť. „Ale prosím ťa, veď je to Vílova holka! A ty si ma presvedčil, aby som s ňou niekam vyrazila!“ „Čo je na tom? Veď on ju tiež ešte dobre nepozná.“ Milujem nedôverčivosť môjho drahého. Ten pud ochrany. Nie sebazáchovy. Ochrany. Lebo chráni hlavne mňa.

Stretli sme sa až o dva dni. Jej nápad bol taký, že si kúpime fľašu niečoho tvrdého a pôjdeme ju niekam do parku vypiť. Súhlasila som, už som dlho nepodnikla niečo tak pubertálne. S tým rozdielom, že som nechcela ísť do parku, ale na jedno veľmi zvláštne miesto.

Kúsok za mestom je pole. A to pole je zvláštne tým, že uprostred neho je vrba. Veľká, smutná vrba. Od detstva, keď som toto miesto spoznala, ma to sem ťahá. Vyžaruje z neho akási magickosť. S fľašou lacnej vodky sme si ľahli medzi žlté klasy na červenú károvanú deku, vyzuli si tenisky, otvorili ju a bez brzdy sa pustili do jej vyprázdnenia. Čírej tekutiny ubúdalo, kecov pribúdalo. Po hodnotení chlapov, školy, sexuálnych skúseností a všetkých našich známych sme prišli k záveru, že by sme boli ideálne partnerky. Slnko už poriadne pieklo, sadli sme si do tieňa vrby. Karolína ma objala okolo pliec, bozkávala ma. Jej rozpustené vlasy ma šimrali na tvári. Chytila som ju za ruku, hladkala, ona mi siahla na stehno...

Predtým som taký pocit nezažila. Nepopísateľne silný, intenzívny. Som rada, že Karolína je. Ja nie som ako väčšina žien. Nechcem, aby sa ku mne po milovaní môj drahý pritúlil, netúžim po dohre. Sama sa odgúľam na kraj postele, kde si v tichosti a osamelosti porozmýšľam nad práve prežitými pocitmi. Ale teraz to bolo iné.

Domov som prišla unavená, zničená, špinavá. Dušan sa ma na nič nepýtal, nič po mne nechcel. Bola som úplne zmätená.

Od toho dňa sme sa s Karolínou vídali každý

deň. Vždy, keď som prišla zo školy, šla som za ňou. Utekala som skôr z prednášok. Niekedy ma čakávala pred školou, vymetali sme spolu kaviarne a študentské bary a ja som sa cítila tak slobodne. Tak voľne, že som zabúdala na Dušana. A Karolína na Vilo. Niekedy sme so sebou brávali von aj našich „chlapov“. Posedávali sme pri pive, ktoré nám v tom jamnom teple rýchlo stúpalo do hláv, a rozoberali hlavne sex. Vilo bol ešte taký nechápavý: „Ja vám ženám jednoducho nerozumiem... Ako môžete hodiny rozoberať to isté? Potom sa rozdelíte, idete domov, a len čo prídete, zavoláte si, aby ste trkotali ďalej. A už vôbec nechápem, prečo ženské po sexe vyskočia z postele a utekajú pod sprchu všetko zo seba rýchlo zmyť. Akoby na tom bolo niečo hnusné!“ „Vieš Vilko, to je veľmi jednoduché. Konečne sa chceme urobiť.“ Opäť sa mi podarilo svojou nevhodnou poznámkou zasiahnuť nejakého muža. Snáď to na niečo bolo a budú aspoň pozornejší. Dušan mi naznačil, že by sme už mohli ísť domov. Akoby som nemohla byť úprimná! Cestou domov som si ale vypočula monológ o čomsi úplne inom. Témou bolo: „Pomaly s ňou začínaš tráviť viac času ako so mnou!“ „Ale prosím ťa, nebuď paranoidný.“ „Ja viem, je to len kamarátka. Ale niečo mi na nej neseďí. Bol som pokojnejší, keď si sa viac bavila s Hankou.“ Je ako mama. Ešte aj teraz by mi najradšej vyberala kamarátky. Z Dušanových rečí som si nič nerobila.

V niečom mal predsa pravdu. S Karolínou som ozaj trávila priveľa času. Nikto sa mi ešte nedostal takto pod kožu. Stala sa mojou jedinou kamarátkou. Dokonca viac než kamarátkou. Dokázala mi, že priateľská láska nemusí byť len duševná. Často som rozmýšľala, či všetko to, čo robí, myslí vážne. Pociťovala som k nej niečo šialené, nezabrzditelné, bol to taký zjašený cit! Správala som sa ako zaľúbená štrnástka. Zažívala som čosi úplne nové a mala som pocit, že som našla to, čo som vždy hľadala. Právom som po nociach v duchu prehodnocovala svoju lásku k Dušanovi.

Karolína sa s Vilom rozišla. Nechápala som, prečo. Vraj ho mala plné zuby, brzdil ju, obmedzoval. Nešlo mi to do hlavy. Veď boli spolu len tri týždne! Kedy sa ho stihla nabažiť? Napadlo mi, že to so mnou myslí tak vážne, že ho nechala kvôli mne. Tešila som sa, čo bude ďalej. A dýchala pri tom voňavý jamný svieži vlašný vzduch.

Raz večer si ku mne Dušan ľahol, zízala som práve na telku a dochádzalo mi, že v noci ozaj nič nedávajú. „Však mi nespraviš to, čo Karolína Vilo- vi?“ „Si blázon, ak si to myslíš. Nie, nespravím.“ A v skutočnosti som si tým vôbec nebola istá. A tým

bláznom som bola ja. Zabúdala som, kto to vedľa mňa leží. To divoké dievča, tá spontánna žena, ktorej nie je nič cudzie, ktorá sa nebojí nič vyskúšať, ma opantala. Patrili jej všetky moje myšlienky.

Poobede som s ňou mala opäť „rande“ v našej obľúbenej vinárni. Nebola tam ešte, tak som na ňu čakala. Pri tom som si nechtiac vypočula primitívne rozhovory o tom, kam kto odcestoval, kde kto pracuje, ako skvelo je v Dominikánskej republike a iné kecy povrchných slipek. Karolína neprišla. Neozvala sa, nedvíhala mi telefón. Išla som von, do pivárne za Dušanom. Bol tam s kamošmi, dlho som ich nevidela. Zo všetkého som bola akási oťapená, nervózna. Robin ma vyzval na súboj v stolnom futbale, hrali sme proti Dušanovi a Peťovi. Hrám ako krava. Gulôčky sa ani nedotknem, všetko mi padá do brány. Všetko. To bol teda nápad postaviť ma do brány. „Čo je dnes s tebou?“ vysmieva sa mi Dušan. „Oops, môj brankár si zle zaviazal kopačky.“ Po tomto stupídnom výroku si o mne viac ako polovica krčmy myslí, že mi hrabe. A majú pravdu.

V spoločnosti bývalých priateľov som sa cítila nahovno. Nepatrila som tam. Zdalo sa mi, že vždy keď sa obrátim, ohovárajú ma. A radšej som nechcela počuť, čo sa odohráva pri stole, keď som na záchode. Nepatrila som sem. A bolo mi z toho na zabitie.

Deň na to sa Karolína ozve. Podľa nej sa nič nestalo, stretla sa s ktorousi kamarátkou a vyrazili si. Nestretli sme sa. A celý týždeň sa mi neozvala. Má inú „kamarátku“. Zábavnejšiu. Príjemnejšiu. Krajšiu. Bolo mi smutno. Nechcem, aby vonku svietilo slnko a spievali vtáky. Chcela som, aby bola zima a mohla som si uvariť voňavý čaj a zahrabať sa pod deku a všetky moje pocity zviest' na zimnú depresiu. Bolo mi tak ťažko! Tak ťažko, až mi zvieralo čosi v hrudi a bolelo ma z toho brucho. Bola som odkopnutá babou, ako by ste sa cítili vy?! Štebot vtákov a smiech hrajúcich sa deciek ma pomaly privádzal k zúrivosti. Mala by som čosi robiť, ale nemôžem. Musím stále premýšľať. Nakopla som počítač. Aj Karolína bola pripojená. Písali sme si celú noc. Asi nie je dobré, keď ma potešilo, že aj ona sa cíti rovnako. Zle.

Poobede sme sa mali stretnúť v jednom klube. Tešila som sa, že ju po týždni opäť uvidím. Dušan chcel ísť so mnou, Karolína tam už bola s nejakými pre mňa cudzími ľuďmi. Ale niečo nebolo v poriadku. Akoby nebola vo svojej koži. Ten umelý smiech, nacvičené grimasy... Čo je s ňou? Čo je so mnou?! Po všetkých skáče, je doterná. Nemohla som to tam dlho vydržať. Šli sme o pár domov ďalej do tichej kaviarne, tam som kývala hlavou a pýtala sa

Dušana, čo to s ňou dnes je. Akoby mi mohol dať odpoveď. „Čo by s ňou bolo? Je taká ako vždy.“ Keby mi niekto chrstol vriacu vodu z kanvice rovno do ksichtu, tvárila by som sa zdravšie. Tá šialená som predsa len bola ja. Len ja. Čo si mám teraz o sebe myslieť? Vydržím to ešte so sebou? V takejto situácii by bolo zrejme najadekvátnejšie vyliezť na strechu nejakého dosť vysokého činžiaku, celé poobedie sa opaľovať a tak navečer si skočiť bungee jumping bez lana. Ale ja som sa rozhodla, že pôjdem radšej do solárka a začnem viesť taký život, ako predtým. Pred ňou. A že sa večer pritúlím k Dušanovi, ktorý ma ľúbi.

Tak som sa k nemu pritisla. Z úst mu páchli cigarety, nepříjemne mi fučal do ucha. V duchu som si len tak tíško pošepala: Bude mi asi trvať dlho, kým bude zase všetko ako predtým.

ESZTER SZAKÁCSOVÁ

Jakkoliv napíšu

Jakoby někdo stín pod stromem zanechal,
je chladno, vezmu si svetr a utíkám,
k polobotkám se mi přilepil mokrý list
těžký jak kámen, jak připomíná tvou dlaň.

Všechno je zamžené, hledíš jak přes gázu
do hrnku, v kruzích se zavlnil horký čaj,
na jeho dně dneska, na svatou Lucii,
uvidíš tvář, o níž snít snad už by ses bál.

Zdá se mi, že k ránu za deště rozmlouváme,
to zase, babičko, hovořím k sobě samé.
Večer si přitrpklým proslovem k zrcadlu
vyčte má figura, jak fatálně se klame.

Co že bych od tebe toužila uslyšet?
Snad, že se poved ten olivový snímek,
obraz, co na nakreslím, jak jsem ti líčila,
- záclonou vržený stín na vnitřní parapet.

Tebe však ta moje souvětí nebaví:
(zadřená deska s frázemi a smíchem),
ať už náš dialog napíšu jakkoliv,
vstáváš a odcházíš, končí to vždy tichem.

Z maďarštiny přeložila Marta Dršatová

Eszter Szakácsová se narodila roku 1964 v Pětikostelí (Pécs), báseň *Jakkoliv napíšu* (Bárhogy írom meg) vyšla poprvé roku 1999 ve sbírce *Jiné místo, jiná doba* (Más hely, más idő).

BÁSEŇ JAKO ŽÁNŘ ZPRAVODAJSKÝ

Poezie požívá obecně velmi špatné pověsti. Nejnázorněji se to odráží v křížovkách. Kdykoli si tvůrce křížovky neví rady s nějakou zkomoleninou, napíše do legendy v závorce (*básnický*), a hned je zjevné, že básníci jsou škůdci a prznitelé jazyka, kteří zásobují slovník směšnými potvornostmi jako *kol, zor, ztad, tamo, onamo, vnady, klád, hlád, vráz, kýs, kdos* atd. atd. Podezřelá je ostatně už sama mnohovýznamnost slova *báseň*. „Slovník spisovného jazyka českého“ definuje pět jeho významů. Na jedné straně stojí „umělecký slovesný výtvor, zpravidla ve verších“ – a proti tomu „smyšlenka, výmysl“. A mezi tím můžeme uvažovat o „jevu vrcholné krásy, vznešenosti, ušlechtilosti“. Stejně jako o reklamně nadneseném „výrobku velmi dobré jakosti, chuti nebo úhlednosti“. *Polévka jedna báseň*. Zacházet s něčím tak protimluvným jako báseň vyžaduje tudíž nemalou ostražitost – vždyť „básnit“ znamená podle téhož Slovníku tolik co „vymýšlet, bájit, lhát“.

Sotva kdo najde ve svém blízkém okolí – v příbuzenstvu, v sousedstvu, na pracovišti (pokud nepůsobí v Ústavu pro literaturu) – někoho, kdo by si aspoň jednou za týden, za měsíc, nebo za rok přečetl pro radost a z vlastní vůle báseň. A kdo by se nedíval na básnickou tvorbu z úhlu luštitelů křížovek. (Pro historickou paměť připomínám, že před šedesáti lety vytvořil František Křelina v románu *Na březích Botiče* krásnou figuru básníka, který přes tvorbu hádanek, rébusů a křížovek to dotáhl ušlechtilým a užitečným rýmováním až na držitele legitimace Syndikátu českých spisovatelů. Mohl by sloužit jako životní vzor nesčetným starším dámám, které veršují jen a jen *ze života* a pro poučení přicházejících generací.)

Nevím, jak to vypadá dnes s naukou o básnictví ve škole. Za našich mladých let hájila škola urputně pravdu poezie. Ne vždy se zaručenými výsledky. S výzvou k básnické tvorbě jsem se setkal již v prvních dnech na začátku primy, a to nikoli v hodině češtiny, nýbrž v tělocviku. Dostali jsme kolektivní úkol – takříkajíc veřejnou soutěž – vymyslet bojový pokřik, kterým by se při „nastoupené jednotce“ zahajovaly hodiny tělocviku. Všichni jsme zklamali, bezmocní před nároky bojovné poezie. Čest třídy zachránil Jindra Čubák, nejpilnější čtenář Rychlých šípů, jehož dvojverší bylo jednomyslně schváleno a potvrzeno i autoritou profesorskou:

Ať je léto, ať je zima,
ve všem vede naše prima.

Vzorně naplněné zadání! Typický příklad užitkového básnictví: pěkně se to vyřvávalo, bezchybné trocheje, pádný rým, s lapidární samozřejmostí představená lež („smyšlenka, výmysl“!). Vždyť prima, zvláště v tělocviku, nemohla vést prakticky v ničem, nanejvýš v disciplínách neměřených a nesledovaných: v naivitě a v píli. Mimoto použitelnost pokřiku byla časově omezena na pouhý rok, v sekundě bude zapotřebí vymýšlet něco nového. V nedohlednu se ztrácela *poesia perennis*.

Brzo však nastala éra onačejších sloganů a skandovaných trochejských či daktylských hesel. Dennodenně jsme slýchali pochod Titovy mládeže budující železniční trať do Jasenic – zdědili po válce ten úkol po Hitlerjugend (nebo Kraft durch Frede nebo Arbeitsfront – co vlastně byla zač ta německý uniformovaná mládež s lopatami už nevím). Zpívali do kroku „Jedan dva, jedan dva, omladyna Tytova“, ale než se vydali na pochod za práci, při nástupu velitel zařval nelidským hlasem: „Omladynskaja pruga!“ kolektiv potvrdil: „Jedynstvo!“ A nato už bez předvolánky v rychlém tempu zaznělo trojí davové vyznání: „Bratrstvo jedynstvo – bratrstvo jedynstvo – bratrstvo jedynstvo“. A pak tedy jedan dva na pochod.

Bylo to strhující, vždycky jsme se na tu něžnou deklamaci z Panské zahrady ráno nebo odpoledne těšili: žádná lež, smyšlenka nebo výmysl – poezie přísné pravdy samotíhou přesvědčující, žádné marnivé básnické ozdoby, ba ani rýmy ani trochej či jamby – věcné konstatování skutečnosti, strohé a jednoznačné; nevývratné oznámení, a přitom – jak poetické! Příklad socialistické poezie pro zástupy – nikoliv pro pomyslné zástupy lidu, nýbrž vlévající sílu konkrétním zástupům ve srovnaném zákrytu v jednotném odění a na povel. Když Tito zradil bratrství a jednotu Kominformy, odjeli ze Vsetína i bratrští budovatelé tratě mládeže – a dnes je veta nejen po jejich kolektivní poezii, ale i po jejich dráze. – Že by byla chyba někde v poetice?

Ale poezie bojující proti nařčení ze „smyšlenek a výmyslů“ nevymřela. Je nucena hledat nové úkryty a nové cesty klidu. Najdeme ji třeba i tam, kde bychom se jí nejméně nadáli: v obecních zpravodajích a podobných užitkových tiskovinách. Města a obce jako by se rozpomenuly na idylickou minulost, kde obecní zprávy, vyhlášky a informace vyvolával policajt nebo jený zřízenec po rytmickém bubnování na obecní buben (co všechno bývalo obecní!) a často je z vlastní invence krásilil

tvůrčími doplňky a komentáři – prostě *básněním*. Měsíční zpravodaje jsou řízeny redakčními radami se zárukou objektivitu a vyváženosti. Musí tudíž vybět nějaký centimetr čtverečný pro poezii a mládež. V našem ukázkovém případě z městečka ani ne okresního je to propojeno: verše dodává žactvo a studentstvo, osvědčující i v básnění střízlivost, politický rozhled a občanskou statečnost a rozvahu ve vyjádření názoru. Dávný příznak angažovanosti a aktuálnosti žije a rozkvétá novými plody: „Tak už jsme tam / EU je pro Špidlu vysněný chrám. / Česko vstoupilo do Unie, / jsi spokojený, Vladimíre?“ – Jiný básník podává informace z oblasti přece jen důvěrněji známé: „Když jsem byl malé batole, / nevěděl jsem nic o škole,“ rýmuje zvučně a zručně na prastaré téma a pokračuje v informacích: „Vyváznu jsem devět let / bez podmínky odsedět, / už se blíží trestu konec, / čekám na poslední zvonec.“ Trochu nezáživné, pravda. Ale ke slovu přicházejí i autoři filozofičtější („každý je někdy šťastný, / radost ho může zaslepit, / život krásný a slastný / pomůže nám díry zalepit“), ale zpravodajská nota sebedůvěrnější má zjevně ve zpravodajích přednost.

Tito adepti a patrně ani jejich redakční rádcové pravděpodobně nevědí mnoho o tom, že se poezie skutečně kdysi poctivě živila novinářinou a dovedla v několika slokách sloučit zprávu (politickou, senzační, osobní...) s komentářem, humorem a vtipem, ba dokonce s poučením nebo provokativní otázkou. A přitom zůstávala skutečnou, živou, i dnes čtenou a čtivou poezií. Rozdíl mezi těmito básněmi psanými „do rotačky“ a do různých „rozhlásků“ a básněmi „do sbírek“ spočíval jen v tom, že byly zpravidla podepisovány šifrou, zatímco svou *vážnou* tvorbu podpisovali autoři svými jmény Eduard Bass, Karel Čapek, Josef Kopta, Jaroslav Seifert, Josef Kainar...

Škola dovedla v učební praxi poučit ještě o jednom dalším rozdílu: Napíše-li básník v příloze politického deníku ve svém pravidelném veršovaném zpravodajství:

A v tichu výstřel na Lubjance:
Právě v té chvíli
„zrádce a psy, gaunery, psance“
zastřelili –

jde o jednoznačnou informaci, není zapotřebí na nic se ptát. – Naproti tomu verš ve sbírce lyriky: „Je večer. Kouří se z lesů“ sice rovněž o čemsi informuje, ale cítíme dobře, že právě zde uplatní paní profesorka obligátní otázku: Co tím chtěl básník říci?

Mojmír Trávníček

MARTIN STÖHR

* * *

*kestu lizale dyso
žuza i zošbohro
osor vivo!
naze s ňoubom a cestou
přes trh marnosti
báso o ňomu...*

* * *

nedočkavý přísvit
léta na spadnutí

ve skříňce na holení
pašerácký knír

z nebe mizí bledá věc
jak pod prádlem olagum

malý čtenář kráčí ránem
a neví jak to navlékne

* * *

celý týden bylo hezké počasí
na dolní náměstí
přivezli stánek s pivem
když se rozsvěcely lampy v ulicích
vycházely i hvězdy na obloze

pivo bylo dobré jako chleba
harmonika hrála
z jedné strany do nás řezník hustil
jak učil přírodopis
z druhé strany brečel amnestovaný

— — —

vezmi rum a sovu

sejdeme se v aténách

* * *

zapraská tiše v kýlu lodi večera
nad kurty vybuchne mír a stíny

zvonice továren strojovny kostelů
pěšina ohrada stoka a kopretiny

božská srdce hořáků žíly potrubí
v kučerách růžových dešťů saze

empajr je prázdný stopy na antuce
nad městem měsíček — na provaze

* * *

jdi a zhasnem v pokoji

nad prahem to světlo trne
jak nespojená rána
on spí

pod spánky přesívá poušť
na dně síta uvidí
kosti lvů i laní

jednou spolu nebudem
ani ta závěj ze srdce
jenom sůl a stíny

v předsíni visí klobouk a plášť
ten bůh teď tolik
zapomíná

a se sněhem už necestuje

* * *

kde je toto léto
v půli se svou poutí?
plyn července usykává
a ulice se kroutí

prapor všech veder
visí na stožáře
líná vlečka električky
a tma z kalamáře

růženin dvůr vystoupíme
odjel vůz a než se vrátí
je nám znova dvacet
a budem spolu spáti

Martin Stöhr (1970, Zlín) – absolvoval PF UP v Olomouci. Žije v Brně. Pracuje v Hostu jako zástupce šéfredaktora, řídí Edici poesie Host. Vydal sbírky poezie *Teď Nocí* (1995), *Hodina Hora* (1998) a *Přechodná bydliště* (2004), za kterou obdržel Cenu Jana Skácela. Se svou ženou Pavlou založil poetickou edici MaPa.

TOMÁŠ MARTINEC

Saxofonista

Do štíhlých bříz se nemilosrdně opíraly paprsky odpoledního slunce. Bylo horko. Červený žigulík projel po prašné cestě plné vyhloubenin.

K domu s vysokým dřevěným plotem přicházel vysoký muž a zazvonil.

Za širokými dveřmi z rozeschlého dřeva vedoucími do zahrady se ozval hluboký štěkot dogy. Daška, ruský Žid přivázal Greye krátkým řetězem ke kmeni a šel zvědavě otevřít dveře. Když spatřil Vladimíra, dojatě ho přivítal a pozval dál do domu. Vzápětí se ozvalo jemné klepání a dveře se otevřely. Za stínem, který letmo přelétl po dlažbě, se objevil Ivan.

„Ivane!“ zvolal Vladimír, ruský emigrant, živící se jako hlavní kapelník v českém cirkuse Beroušek, a vyrazil k němu: „Léta už jsme se neviděli! – To už je přes dvacet let, možná víc!“ křičel dojatě. Ivana to nechalo chladným. Ani neodvětil na Vladimírovův úsměv a stiskl Vladimírovi lekle ruku. Ivan byl vysoký světlý muž, ve tvářích vyhublý, a zarostlý hustým zastržženým knírem. Koukal na svět odevzdanýma šedýma očima.

Daška se zaposlouchal do dialogu přátel a odmíčel se. Ola přinesla horký čaj, bílý chléb a domácí džem z lesních jahod. Za její nohou se skrývala plachá tříletá dívenka Máša. Ola vzala Mášu do náručí a odešla s ní na verandu. Ivan vypil čaj a snědl tři krajíce chleba.

„Nikdo ti nic nedá jen tak...“ ušklíbl se Ivan a větu nedokončil. Tiše sklopil hlavu, pleskl přitom rusky ukazováčkem do krku.

„Piješ?“

„Musím,“ přikývl Ivan, „taky musím hrát jen na pohřbech; a pít vodku, protože nikdo nic jiného nepřinese.“

„A co Moskva?“ zeptal se překvapeně Vladimír.

Ani na nájem to tam nebylo, tak proč bych tam byl?“

„...nebaví mě to...“ Pohlédl na Vladimíra vzdorovitě a vzápětí se plaše rozesmál.

„...ale jsem rád, že tu seš!“ Tenkrát, to jsme byli mladší, ještě děti.“

„Rád bych se něčeho napil, Daško!“ povídá Ivan a ve zbrklém gestu se jeho ruka zastavila na pultě s lahví. Daška se zvedl ze židle a přešel do vedlejší místnosti, odkud přinesl tři broušené skleničky a pak podal láhev ivanovské vodky ze stolu.

„To je všechno, co mám!“ pokračoval Ivan, a sehnul se k nohám a rukou uchopil za poutko kufr s nástrojem. Cvaknutím otevřel černé koženkové pouzdro, polstrované vínovým sametem, ve kterém měl rozložený nablýskaný zlatý saxofon.

Daška chtěl rozptýlit Ivana od jeho chmur, a nabídl mu dva náustky na vyzkoušení. První, který se Ivanovi v dlani leskl, byl americký Selmer, nejlepší náustek pro saxofonisty.

„Ten druhý jsem dělal minulý týden. Je to jenom vybroušený kus z levného českého náustku!“ ukázal Vladimír.

„Zkus oba!“ řekl Daška.

Ivan vytáhl lesklé části saxofonu a hbitě je složil dohromady, pak se zvedl ze židle a přešel do vedlejší místnosti, aby o samotě náustky vyzkoušel.

Saxofon si Ivan opřel o vínový divan, na kterém seděl; klapky otvíraly průduchy kouzelného zlatého kovu a hluboký klouzavý zvuk saxofonu se od stěn odrážel a tóny Ivanova žalu prolétly domem.

Když Ivan začal hrát, Máša přestala pobíhat domem a sama od sebe přeběhla kolem Dašky a zvědavě se zadívala na Ivanovu kamennou tvář, který při hře na saxofon kolem očí svažoval vějíř vrásek. Procítoval tóny, výšky, basy. Máša se začala roztomile pohupovat v bocích.

Do místnosti, odkud vycházel sténavý hlas saxofonu, svítilo unavené odpolední slunce. Na podlaze i na divanu se usadily jeho oslnivé plotny, které vykreslovaly stíny bohatě zdobených naškrobených záclon. Na stěně za divanem visel červený perský koberec a jeho pestrý barevný vzor působil příjemně.

V jídelně, kde na vysokém stole z porcelánové konvice s čajem vystupovala pára otevřeným oknem do zahrady, seděl ramenatý Vladimír vedle malého usměvavého Dašky.

Ivan dohrál a tvář mu zářila překvapením.

„Nech si ten náustek,“ řekl Vladimír, „co kdybys přijel ke mně do Čech? Tam by ses hudbou uživil.“ dodal.

„To nejde?“

„A co tě tady čeká, chceš přece hrát?“

„Ani nevím, co chci!“ řekl Ivan. Tiše sbalil nástroj do černého pouzdra a jeho tvář se znovu pokryla výrazem neživosti, s jakým se poprvé objevil ve dveřích. Ivan se s Vladimírem rozloučil a poprosil Dašku o sedm rublů na vlak.

Tomáš Martinec (1976) – spoluzakladatel skupiny Literaturisté. V minulosti pracoval jako redaktor Lidových novin.

EXISTUJE ZODPOVĚDNOST HISTORIKA VŮČI ČTENÁŘI?

Zdá se, že většina dnešní české institucionalizované historie nedělá v podstatě nic jiného než její předchůdkyně na přelomu 19. a 20. století: po shromáždění údajů přenesse výsledky svého bádání do knižní podoby, princip práce tedy zůstává zdánlivě stejný. Chtěla bych se zde věnovat ale jinému rozdílu, kterým se tehdejší a soudobá historiografie zásadně odlišuje.

Zatímco tehdy se zájemce o minulost mohl těšit z útlé brožurky (aniž by pojal podezření, že podle tohoto znaku půjde jistě o práci lajdáckou) a jasně formulovaného problému (na což byl zvyklý a autoři museli tedy počítat s jakousi čtenářskou kulturou), dnešní historiografie má na čtenáře množství požadavků (nějak se nám v průběhu desítekletí obrátil směr interakce).

Zdůrazněme ty nejkřiklavější: zejména to vypadá, že si dnešní čtenář musí brát na přečtení knihy dovolenou (to k rozsahu) a průběžně se napájet hektolitry kávy, neboť autoři si zvykli hazardovat s koncentrací čtenáře. Pokud by příčinou nároků na zvýšené soustředění byla náročnost problematiky, lze to pochopit. Bohužel, obvykle se jedná o obsahovou nesrozumitelnost pramenící začasť z neschopnosti se vyjádřit. Zkrátka, dnešní tvůrce knih o historii nejen že není nucen, ale dokonce ani nemá být ke čtenáři vstřícný. Jeho tzv. erudovanost (modla „vážných“ historiografů) má být dostatečnou zárukou toho, že text bude „solidní“, což ovšem vede k tomu, že dílko je oceňováno v rámci instituce, potažmo historické obce (do čehož počítám i studenty historických věd), ale před běžným čtenářem zůstane skryto.

Naštěstí existuje druhá kategorie historiků, které lze nazvat společensky prospěšnými. Tito historikové se vyznačují dvěma vlastnostmi: umí myslet a umí psát. To jim umožňuje obracet se na čtenáře nejen svými knihami, ale také aktuálně v neodborném periodickém tisku a přitahovat si je k sobě v mnohem širším záběru čtenářském. Je to jediný způsob, jak může být historik skutečně slyšen a jak si může vychovávat poučeného a myslícího čtenáře, čtenáře zvědavého a sympaticky pochybujícího.

Ovšem myšlení a veřejné pochybování (ať už autorské nebo čtenářské) představuje pro některé historiky od dob pozitivizmu nemalý problém. Podívejme se na autorskou stranu. Ve 20. století jsme u nás svědky velkolepého taže-

ní proti historikům, u nichž lze doložit názorové výkyvy. Jejich texty jsou „erudovanými“ historiky napadány a zesměšňovány, neboť v nich nacházejí velké množství subjektivních prvků považovaných těmito historiky za znak odborné plytkosti a neznalosti. Právě texty společenských historiků se vyznačují náročnými subjektivními konstrukcemi, které jsou časté, jsou nutné, jsou žádoucí. Myslící historik tedy musí kromě toho, že myslí, prokázat navíc velkou osobní statečnost, neboť se dostane pravděpodobně záhy do odborné izolace a navíc musí počítat s rizikem názoru špatného nebo v lepším případě názoru, který bude možná muset někdy v budoucnu korigovat. Přiznávání chyb má v historické obci negativní náplň, neboť tato schopnost názorové korekce je systematicky devalvována, namísto toho, aby byla vyžadována coby základní podmínka jakékoliv vědecké práce. Z čeho pramení tento odpor k možným chybám?

Institucionalizovaná historie vychází z jednoho překonaného předpokladu: historie je soubor objektivních zákonitých procesů, které lze při zachování dobře osvojeného postupu popsat. Vnášení subjektivního myšlení do odborného textu pak musí být nutně něčím, co takovou práci oslabí a znevěrohodní. Připuštění možné omylnosti pak znamená totéž, co vědecké odepisání.

Přitom si ale nedokáží představit lepší způsob, jak text udržet živý, než že se k němu budou budoucí badatelé a čtenáři vracet, porovnávat jej s novými texty a hovořit o něm! Jako bychom nevěděli společně s Marcelem Proustem: „... a tato Múza, která shromáždila všechno to, co vznešenější Múzy filozofie a umění odvrhly, všechno, co nemá základ v pravdě, všechno, co je jen nahodilé,... toť Historie!“

Andrea Chrobáková-Lněničková

aluze

Revue pro literaturu, filozofii a jiné

*Adresa redakce:
Křížkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: redakce@aluze.cz
tel.: 585 631 159*

*poezie / próza / vzpomínky
rozhovor / studie / recenze
glosy / archiválie*

<http://www.aluze.cz>

